

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
Імені Юрія Федьковича

ІГОР ВОЗНИЙ

**ІСТОРИЧНА ТА ТЕОРЕТИЧНА
КУЛЬТУРОЛОГІЯ**
підручник

Чернівці
Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича
2019

УДК 008(075,8)
ББК 71.0Я73
В 645

Друкується за ухвалою вченої ради Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича,
протокол № 6 від 24 грудня 2016 р.

Рецензенти:

Більченко Євгенія Віталівна – доктор філософських наук, професор кафедри культурології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Герчанівська Поліна Евальдівна – доктор культурології, професор, завідувач кафедри культурології та інноваційних культурно-мистецьких проєктів Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Подолян Галина Петрівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри етики, естетики та культурології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Возний І.П.

В 645 Історична та теоретична культурологія. Підручник / І.П. Возний. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т. ім. Юрія Федьковича, 2019. – 373 с.

ISBN 966-8029-72-0

Видання містить матеріали з історичної та теоретичної культурології для студентів спеціальності 6.020100 «культурологія». Проаналізовано проблеми з історії світової культурологічної думки та теорії культури. Розкрито основні проблеми культурології, сутність культури та культурології як науки. Виділено основні етапи її еволюції. Значна увага зосереджена на типології культур.

Підручник стане у пригоді студентам спеціальності 6.020100 «культурологія» та тим, хто цікавиться питаннями культури.

УДК 008(075,8)

ISBN 966-8029-72-0

© Возний І.П. 2019
© Чернівецький національний
університет ім. Юрія Федьковича, 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	7
Частина I. ІСТОРІЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ДУМКИ	9
Розділ 1. КУЛЬТУРОЛОГІЯ ЯК НАУКА	10
1.1. Предмет і завдання курсу	10
1.2. Структура культурології	14
1.3. Методи культурологічних досліджень	18
1.4. Зв'язок культурології з іншими гуманітарними дисциплінами	21
Розділ 2. РОЗВИТОК УЯВЛЕНЬ ПРО КУЛЬТУРУ В ІСТОРІЇ ЛЮДСЬКОЇ ДУМКИ	25
2.1. Зародження уявлень про культуру в стародавніх греків	25
2.2. Категорія «культура» у поглядах римських філософів	29
Розділ 3. РОЗВИТОК УЯВЛЕНЬ ПРО КУЛЬТУРУ В СЕРЕДНІ ВІКИ ТА ЕПОХУ ВІДРОДЖЕННЯ	37
3.1. Розуміння культури в період Середньовіччя	37
3.2. Поняття культури у працях мислителів епохи Відродження	43
3.3. Франческо Петрарка та його внесок у осягнення феномена культури	47
3.4. Культурологічні ідеї у працях М. Монтеня та його сучасників	49
Розділ 4. КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА У ПРАЦЯХ ПРЕДСТАВНИКІВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ НОВОГО ЧАСУ	53
4.1. Трактатування культури у працях Ф. Бекона	54
4.2. Т. Гоббс про культуру та державу	56
4.3. Культурологічні погляди Дж. Лока	60
4.4. Дж. Віко як один із основоположників теорії культури	62

Розділ 5. КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ПОГЛЯДИ ПРЕДСТАВНИКІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСВІТНИЦТВА	67
5.1. Французьке просвітництво	68
5.2. Англійське просвітництво	74
5.3. Німецьке просвітництво	77
Розділ 6. РОЗРОБКА ПРОБЛЕМ КУЛЬТУРИ У ПРАЦЯХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МИСЛИТЕЛІВ кінця XVIII – першої половини XIX ст.	83
6.1. Соціально-культурний контекст формування культурологічних поглядів європейських мислителів кінця XVIII – першої половини XIX ст.	83
6.2. Культурологічні погляди І. Канта	85
6.3. Трансцендентальний ідеалізм Шеллінга	87
6.4. Гегель про суть, структуру й історію культури	90
6.5. Представники романтизму та їхні культурологічні теорії	94
Розділ 7. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ, ШКОЛИ ТА КОНЦЕПЦІЇ В КУЛЬТУРОЛОГІЇ	99
7.1. Умови виникнення основних напрямків, шкіл і концепцій в культурології	99
7.2. Розгляд проблем культури представниками	101
антропологічної (еволюційної) школи	
7.3. Проблеми культури у «філософії життя» Ф. Ніцше	108
7.4. Марксистська концепція культури	110
7.5. Суспільно-історична школа локальних культур	113
7.6. Марбурзька і Баденська школи неокантіанства	117
7.7. Соціологічна школа	121
7.8. Психоаналітична школа (фрейдизм і неофрейдизм)	126
7.9. Концепція ігрової культури	134
7.10. Екзистенціалізм. Теорія осьового часу К. Ясперса	140
7.11. Питання культурології в структуралізмі та постструктуралізмі	143
7.12. Функціоналістські концепції культури	146
7.13. Культурно-історична концепція євразійства	149
7.14. Теологічні концепції культури	152
Розділ 8. УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ДУМКА	157
8.1. Формування української культурологічної думки XVI – XVIII ст.	157
8.2. Розвиток культурологічної думки в Україні на початку XIX ст.	160

8.3. Культурологічна думка в Україні в другій половині XIX – початку XX ст.	163
8.4. Еволюція культурологічної науки в Україні в XX ст.	170
8.5. Культурологічні концепції діячів української діаспори.	177
8.6. Розвиток культурологічної думки в Україні в період незалежності.	188
Частина II. ТЕОРІЯ КУЛЬТУРИ	197
Розділ 9. ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ	198
9.1. Поняття культури та її визначення	198
9.2. Функції культури	202
9.3. Структура феномена культури	210
Розділ 10. КУЛЬТУРА ТА ЦИВІЛІЗАЦІЯ	215
10.1. Підходи до визначення поняття «цивілізація». Співвідношення понять «культура» і «цивілізація»	215
10.2. Типологія цивілізацій	219
10.3. Цивілізація як етап розвитку культури. Техніка, культура та природа людини	221
Розділ 11. ТИПОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ	229
11.1. Типології та галузі культури	229
11.2. Види культури	233
11.3. комплексні види культур	244
11.4. Форми культури	245
Розділ 12. РЕГІОНАЛЬНА ТИПОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ	255
12.1. Конфуціансько-даосистський тип культури	255
Конфуціансько-даосистська картина світу та її соціальний характер	255
Система цінностей конфуціанства	257
Художня практика	259
Характер знання в давньокитайській культурі	262
12.2. Індо-буддійський тип культури	265
Світоглядні принципи брахманізму, буддизму, індуїзму та соціальні основи індо-буддійської духовної традиції	265
Система цінностей індо-буддійської культури	271
Художня культура	274
Наукові знання в системі індо-буддійської культури	279
12.3. Світ ісламської культури	280

Картина світу. Ідея послідовного монотеїзму	280
Система мусульманських цінностей.	
Ідея абсолютного приречення людських вчинків	284
Теократична ідея соціального світу	296
Художні традиції ісламського світу	287
Розділ 13. СЕМІОТИКА КУЛЬТУРИ	291
13.1. Типологія знакових систем культури	291
13.2. Вербальна знакова система – природні мови	295
13.3. Функції мови в культурі	301
Розділ 14. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ	311
14.1. Суперечка про техніку та її значення для культури ХХ ст.	311
14.2. Екологія й екологічна культура	319
14.3. Соціальна рівність як цінність сучасної культури	325
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК	333
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК	345
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	350